

tajemství, v případě ozbrojené vzpoury i svoboda tisku pro onu část státu, kde je vzpoura.

Z přechodných ustanovení zmínky zasluhuje stanovení zvláštního zkráceného způsobu zákonodárství, omezeného na 6 měsíců, jehož účelem je přezkoumati dosavadní normy povahy zákonné (vyňaty jsou zákony agrární, národní banka, likvidace moratoria, likvidace právního stavu vzniklého důsledkem války a válečných škod, nařízení o půjčkách a úlevách soudů); tento způsob zákonodárství provádí přímo parlamentní výbor, který zatím zastupuje výbor legislativní. O návrzích zákonů, které mají za účel sjednocení zákonodárství a správy, hlasuje se v plenu, jsou-li ve výboru přijaty, jen jedenkrát; toto řízení zákonodárné jest omezeno na 5 let. Až do vydání zákonů o organisaci ministerstev, o státní radě a jejím jednacím řádk, o hlavní kontrole (nejvyšším účetním úřadu) a ministerské odpovědnosti, platí příslušné zákony království srbského pro celý stát, při čemž však jsou možny změny provedené zmíněným zkráceným způsobem zákonodárství pro sjednocení zákonodárství.

Formy trestné viny v osnovách.

August Miřička.

I.

Nemůže býti již pochybnosti o tom, že při úpravě pojmu úmyslu v osnovách zvítězila theorie vůle. To platí jak o osnově švýcarské a rakouské, tak i o osnovách trestního zákona pro říši německou, nevyjímajíc ani poslední z r. 1919. A mám-li býti upřímným, nelze se tomu ani diviti. Neboť když theorie představy nemohla se k tomu odhodlati, aby svou základní myšlenku, že totiž představa výsledku, třeba jen jako možného, k úmyslu stačí, důsledně a do krajnosti provedla, když naopak se rozhodla učiniti řez — chtěla-li zákonodárci poskytnouti pojem aspoň poněkud upotřebitelný, nemohla ani činiti jinak — a když k tomuto účelu zcela ve shodě s teorií vůle sáhla k eventuálnímu schvalování výsledku možným si představeného, k eventuálnímu přivolování k němu, a tudíž do svého »světa představ« vnesla nepopíratelný element vůle, byl osud její, aspoň pokud jde o oblast zákonodárnou zpečetěn. Dalo se předvídati, že zákonodárce se spokojí stokrát raději se zděšenou a již »osvědčenou« teorií vůle, než aby sáhl po něčem novém, po něčem dosud neosvědčeném, zejména když to vlastně ani nic nového není.

Politování hodno na věci je zejména to, že s teorií vůle slavi vjezd do rodících se trestních zákonů také pojem vůle sám, pojem mnohotvárný, ba jako Protheus proměnlivý — severský kriminalista Thyrén vypočítal memně než šestnáct různých významů; v nichž se pojmu toho užívá — který se hodí sice velmi dobře za sporný ještě problém učených filosofických nebo třeba i kriminalistických pojednání, ale velmi špatně k zákonnému určení jiných pojmů, jimiž

má být vytyčena hranice mezi jednáním trestným a beztrestným, mezi žalářem a svobodou, ba někdy mezi smrtí a životem. (Proto je podle mého soudu trvalou zásluhou rakouské osnovy z r. 1912, že ve své proslulé definici nepřičetnosti nahradila znak vůle, vyskytující se ještě v osnově z r. 1909, prostě jednáním.)

Zvláště sluší litovati, že s teorií vůle se udržel také eventuální úmysl; v osnově rakouské a německé uznáván je dokonce expressis verbis. O tomto nesmírně pochybném pojmu byly napsány již celé knihy. Také můj spis (O formách trestné viny a jich úpravě zákonné, 1902) o něm jedná. Rozumí se, že tu není místo k tomu, abych toto thema znovu rozvinul. Rád bych jen vytknul stručně to, co, hledíc k nejnovějšímu stavu otázky, je pro zákonodárce podle mého soudu nejdůležitější.

Oč jde tu vlastně? Někdo vykoná k účelu ať trestně relevantnímu, ať nezávadnému, nějaké jednání, jsa si při tom vědom, že může dojít k poruše právního statku trestním právem chráněného, ačkoliv této poruchy neobmyšlí. Příklad: sváteční lovec, jenž střílí směrem, ve kterém vidí člověka státi; rejdař, jenž vysílá »plovoucí rakev« na moře, aneb dokonce pověstný Thomas, jenž dá dopravití pekelný stroj na palubu odjíždějící lodi, aby získal za zničený náklad nepřiměřeně vysokou pojištěnou sumu. Dojde skutečně k nehodě, při čemž zhytnou lidé. Je to jednání úmyslné či nedbalé? Je pachatel vrahem, který propadl trestu dlouholetého žaláře, či dokonce smrti, anebo je to jen neopatrný člověk, pro něhož několik dnů nebo týdnů vězení je trestem dostatečným? Jak viděti, otázka osudná, již řešiti jest podle panující theorie úmyslu eventuálního takto: Schvaloval-li pachatel výsledek, jež jako možný si představoval, pro ten případ, že nastane, svolil-li k němu pro tento případ, je tu úmysl, kdežto doufal-li, že výsledek nenastane, je tu toliko (vědomá) nedbalost. Než kdo má rozhodnouti o tom, zdali v určitém případě je tomu tak či onak? Samozřejmě soudce. A na jakém základě? Každým způsobem na základě důkazů právě tak, jako o jiných psychických skutečnostech; nepřiznal-li se tedy pachatel, což v praxi asi bude pravidlem, tož na podkladě indicii. Jaké je pachatel povahy, je-li čestný muž, nebo špatné pověsti, tedy individuum, »od něhož lze takového činu se nadíti«, jak by byl jednal, kdyby byl předvídal, že výsledek jistě nastane — známá formule Frankova, řešící otázku z jiné psychické podstaty skutkové — to a mnohé jiné bude asi rozhodné pro přesvědčení soudcovské.

Což ale, byl-li výsledek, jež pachatel jako možný si představoval, jemu zcela lhostejný, jestliže k němu vůbec žádného stanoviska nezaujal, tedy ani k němu eventuálně nepřivoliil, ani nedoufal, že se ho bude moci vyvarovati, anebo popírá-li se — po mém soudě bezdůvodně — psychologická možnost toho, nemůže-li soudce dojít ani k tomuto, ani k onomu přesvědčení? Pak tedy, myslil by každý: im dubio mitius. Ale chyba lávky! Pak objeví se pověstný závěr: ty jsi

znal možnost škodlivého výsledku a přece jsi jednal; ty jsi tedy raději počítal s touto možností, než bys se byl zřekl dosažení vlastního účelu svého jednání, tudíž jsi přijal tento výsledek ve své chtění, slovem, ty jsi eventuálně chtěl, ty jsi jednal úmyslně.

Tento argument čpí silně sofistickou, je ale výborným prostředkem k tomu, aby každé, podtrhávám: každé vědomě nedbalé jednání za nezměnné psychické podstaty skutkové mohlo býti prohlášeno úmyslným. Neboť i stavitel, jenž užívá špatného staviva, jedná, ačkoliv zcela dobře ví, že tím může způsobiti neštěstí, raději počítá s touto možností, než aby se zřekl vyššího zisku. Arci nebude této kouzelné formulky užito ve všech případech, kde by to bylo možno, nýbrž jen tam, kde soudce toho bude potřebovati, totiž — a tu jsme u jádra věci — kde cítí, že trest určený zákonem pro nedbalost jest zcela nedostatečnou, odplatou za jednání vědomě nedbalé. S takovým mírným trestem lze se, abychom se vrátili k výše uvedeným příkladům, spokojiti u onoho nešťastného lovce, snad také při nějakém odvážném výstřelu Tellově; zdali i proti onomu nesvědomitému rejdaii, je již dosti pochybno. Zcela nepochybně ale jest, že takový mírný trest nelze pokládati za dostatečnou odplatu za ničemný čin onoho Thomase. A přece není tak zhořa vyloučeno, že i on doufal, že posádka lodí při záhubě její se už nějak zachrání!

Zda necítíme tu instinktivně, jak je povážливо, ba neudržitelno, činíme-li na takovém více méně určitém doufání, tedy na větším nebo menším sanguinismu pachatele závislým rozhodnutí otázky, je-li vrah nebo neopatrný člověk, či chceme-li mluvití správněji a upřímněji, má-li jej stihnouti přísný či mírný trest? Pro to musí býti patrně rozhodny momenty zcela jiné. A za těmito momenty, jež činí některé vědomě nedbalé jednání trestnější než jiné, musí jíti zákonodárce, jenž si je vědom svého síle. Dobře učini, vezme-li tu na potaz právní citění lidu. Postavme všechny pachatele, kteří ve příkladech svrchu uvedených uvedli v nebezpečí životy lidské před soudce z lidu, a zůstavme jemu, aby si sám zjistil dotazováním obžalovaných to, čeho k vyměření trestu podle svého mínění potřebuje. »Proč, probůh, jste to činili, když přece jste věděli, že tím dáváte v sázku životy lidské?« »Chtěl jsem uloviti svou zvěř«, odpoví sváteční lovec. »A já jsme chtěl více vydělati«, řekne stavitel, a rejdaii bude se hleděti ospravedlniti tím, že chtěl tímto způsobem oddáliti nákladnou stavbu nové lodí. Thomas ale bude musiti doznati, že mu šlo o nepřiměřeně vysokou pojištěnou sumu. A soudce z lidu uloží mu nejtěžší trest, poněvadž za spácháním podvodu pojišťovacího, tedy zločinu, uvedl v nebezpečí četné životy lidské. Stavitele a rejdaii stihne trest méně těžký, přece však ještě dosti přísný, poněvadž jednali za dosažením většího zisku, tedy za účelem ne sice zločinným, ale přece sobeckým. Sváteční lovec však, jenž uvedl v nebezpečí toliko jediného člověka v horlivosti lovecké, vyvázne pravděpodobně s trestem zcela mírným.

Jak je viděti, rozhoduje tu nikoli více či méně odůvodněná naděje, že škodlivý výsledek nenastane, nýbrž větší nebo menší stupeň ohrožení, především však více či méně protisociální účel, a v tom se zračící nízká pohnutka činu. Dostačí tudíž, umožní-li zákonodárce soudci, aby stihl přiměřeně přísným trestem vědomé ohrožení, zejména ohrožení obecné k účelům protisociálním, nebo z nízké pohnutky a bude lze celý úmysl eventuální odhoditi jako nepotřebný. Než to je, jak patrno, úkolem zvláštní části trestního zákona. Do jaké míry může k tomu přispěti úprava forem trestné viny v části všeobecné, o tom bude níže ještě řeč.

II.

Tradiční rozdělení forem viny na dvě: úmysl a nedbalost, děkuje za oblíbenost svou především té okolnosti, že právě je biparticií; neboť je již s hlediska pohodlnosti velkou výhodou pro zákonodárce, může-li pracovati toliko s dvěma formami. Jen kdyby s nimi také mohl vystačiti! Tu pak je německá osnova jedinou, která otevřeně přiznává, že to možno není. I vidíme, že tato osnova určuje mimo úmysl a nedbalost ještě — arci pod pláštíkem »zvláštní druhy úmyslu« — také o b m y s l (Absicht) a v i n u v ě d o m o u (Wissentlichkeit), tedy dva způsoby viny, s nimiž nuceny jsou pracovati snad všechny trestní zákony i osnovy, jenom že nejsou tak upřímné, aby to doznaly výslovnou úpravou těchto pojmů.

»O b m y s l n ě jedná ten, jemuž jde o to, aby způsobil výsledek v zákoně naznačený«, čteme v § 13., odst. 2. německé osnovy z r. 1919. To je, jak viděti, obmysl (Absicht) ve smyslu panující terminologie, pro nějž jest charakteristickým právě jednání zaměřené na výsledek jako na účel. Arci se tu německá osnova vyjadřuje poněkud populárně, zdali ku prospěchu pojmového určení, o němž jde, o tom bych velmi pochyboval. Nepopíratelná je nepostrádatelnost tohoto pojmu pro zákonodárce. Vždyť je to pravý, nezfalšovaný úmysl v lidovém smyslu, jeho jediná forma, upotřebitelná v trestním zákoně, který pracovati chce s pojmy ostře vyhraněnými. Co nad to ještě má obsahovati pojem úmyslu opřený o znak vůle, je zahaleno v hustou mlhu.

V i n a v ě d o m á je v německé osnově z r. 1919 (§ 13.) určena taktó: »Tam, kde zákon žádá vědomého jednání, nestačí ke trestnosti, že pachatel pokládá uskutečnění skutkové podstaty za možné, a že pro případ jejího uskutečnění s ním je srozuměn«. To znamená úmysl bez dolu eventuálního, tedy úmysl přímý. Zákonodárce potřebuje častěji tohoto pojmu, může ho však užiti jenom tam, kde nestihá trestem také nedbalost, poněvadž by jinak vzniklo bez-trestné pásmo (»ein straffreies Mittelgebiet«) mezi úmyslem a nedbalostí, totiž to, jež právě vyplňuje úmysl eventuální. (Hippel v Zeitschrift f. d. ges. Strafrechtswissenschaft, sv. 42, str. 43). To jest ale patrnou nesrovnalostí, nemůže-li zákonodárce tam, kde trestá

nedbalost, užití vědomosti jako formy viny, třeba by cítil sebe větší toho potřebu. Ale vadnost této definice vězí hlouběji, a to v tom, že zbavena byla sice chtění eventuálního, že ale chtění přímé, a tudíž i znak vůle v ní zůstal vězeti, či správněji do ní byl vnesen. Tomuto, jak již bylo výše řečeno, mnohotvárnému pojmu mělo by se určení viny vědomě vyhnouti na sto honů.

Vědomě nepochybně jedná ku př. ten, kdo vstoupí v jiné manželství, ačkoli ví, že dřívější manželství jeho nebo druhé strany ještě trvá. Vědomě jedná také ten, jemuž je známo, že rozšiřuje lživé pomlvy nebo že prodává potraviny zdraví škodlivé. Co to má činiti s chtěním, s vůlí? Toliko jednoho je tu dbáti, totiž že k vině vědomé sluší žádati vědění jistoty; vědomí pouhé možnosti náleží do oblasti vědomé nedbalosti. Proto definuji:

Vědomě jedná, kdo jedná znaje (či zkrátka: kdo zná) všechny skutečnosti, zakládající trestnost činu.

V této úpravě hodí se tento pojem výborně nejen pro t. zv. delikty formální či ryze činnostní (t. j. takové, jež nevyžadují zvláštního výsledku), nýbrž i pro delikty ohrožující. (Arci u deliktů ohrožujících kryje se vina vědomá s vědomou nedbalostí a to prostě proto, poněvadž vědomí nebezpečí jest vědomí možnosti výsledku.) Viny vědomé dá se ale užití také u deliktů porušujících. Příklad: Pachatel ví, že svým činem zcela určitě způsobí neobmyšlenou poruchu. Ale takové případy nejsou typické a mohou v zákoně bez závary býti podřaděny sazbě určené pro vědomé ohrožení, ovšem, bude-li náležitě upraveno, zvláště pokud jde o trestné sazby.

III.

Z toho, co tu bylo uvedeno, vyplývá jako závěr pro zákonnou úpravu forem viny: úmysl v tradičním smyslu, opřeném o direktní a eventuální chtění, budiž zcela eliminován a na místě všech jiných forem viny s veškerými jich odrůdami přijata tripartice: úmysl (ve smyslu dosavadního obmyslu), vina vědomá v úpravě výše navržené a nedbalost.

Tento názor, jež jsem v podstatě zastával již ve své knize nahoře uvedené, došel přijetí v nové osnově čs. trestního zákona (§ 14.), jež určuje formy viny takto:

Úmyslně jedná, kdo jedná za tím účelem, aby způsobil výsledek v zákoně uvedený.

Vědomě jedná, kdo zná všechny skutečnosti, zakládající trestnost jeho činu.

Nedbale jedná, kdo nezachová opatrnosti, k níž je povinen nebo které je podle okolností potřebí, ať mu je známo, že z činu může vzejíti výsledek v zákoně uvedený (hrubá nedbalost) nebo ať mu to známo není.

Jak z toho viděti shoduje se pojmové určení úmyslu a viny vě-

domé úplně s mými předeslanými dedukcemi. O pojmovém určení nedbalosti nemohu se zde šířiti; chci jen přičinit několik stručných poznámek.

Osnova švýcarská, rakouská i německá postavily se vesměs v otázce měřítko požadované opatrnosti na stanovisko subjektivní. Rozhodovati má nejen, k jaké míře opatrnosti jednající je povinen, nýbrž i zda-li je podle svých zvláštních poměrů s touto mírou. Podle mého mínění, jež bylo přijato i v československé osnově, je objektivní měřítko jedině správné. Individuální trvalé snížení intelektu nebo přechodný nedostatek rozvahy (rozčilení nebo jiný afekt) mohou u deliktů kulposních míti jen právě též význam, jako u trestných činů dolosních, to jest může k nim býti přihlíženo toliko při posuzování otázky přičetnosti nebo jako k důvodům polehčujícím. Je možno požadovati zvláštní vyšší opatrnosti od celé vrstvy občanské (na př. od lékařů nebo jiných odborníků), což potom ovšem platí pro všechny příslušníky stavu, nemůžeme však připustiti menší míru požadované opatrnosti pro omezence, pro rozčilené, pro spěchající atd. Vždyť bychom pak musili důsledně přiznati takové snížené měřítko také na př. nedostatečně vzdělanému lékaři, který jen ztěží prokouzl u zkoušek. To by znamenalo zvyklati ochranu, jež má býti poskytnuta právními statkům trestními výhrůzkami stanovenými na jednání nedbalé. I člověk omezený nebo rozčilený může jednati ze zaviněné nedbalosti a má za to býti také poháněn k odpovědnosti trestní. Je-li na místě trest mírnější nebo mohlo-li by podle okolnosti úplně býti upuštěno od potrestání, je jiná otázka.

Pojmové určení nedbalosti v naší osnově vytyká výslovně nedbalost vědomou, leč na rozdíl od vědomé viny bylo zvoleno pojmenování »hrubá nedbalost«. Rozumí se, že to nemění nic na věci. Jak známo, je panujícím míněním, zastávaným již od Liszta, že vědomá nedbalost nemůže býti pokládána povšechně za trestuhodnější než nedbalost nevědomá. To sice nesouhlasí úplně s názorem těch, kteříž by rádi nevědomou nedbalost úplně vyloučili z oblasti trestné viny. Ale touto spornou otázkou nemohu se zde podrobněji zabývati. Na jedno však musím ukázati. Z mnohých stran je hájeno mínění, že některé trestní hrozby, jež posud prohlašovaly trestným jen jednání úmyslné, měly by býti za zesílením ochrany právních statků rozšířeny také činy kulposní (na př. nemravné útoky na mladistvé, křivá přísaha a j. v.). V té příčině zasluhuje, jak za to mám, důkladné úvahy, nemělo-li by toto rozšíření býti omezeno na jednání vědomě nedbalé, aby takto bylo vyvarováno přepětí příslušných trestních hrozeb. To by znamenalo: zákon žádá od toho, kdo je si vědom možností škodného výsledku svého jednání, aby se tohoto jednání zdržel; nevědomá nedbalost má v takovém případě býti beztrestna. Taková úprava byla by zajisté v mnohých případech z kriminálně-politického hlediska žádoucí. Má-li ale býti možnou, musí právě pojem vědomé nedbalosti v zákonné definici výslovně býti vyznačen, aspoň v tom způsobě, ve kterém to učinila naše osnova.

Úprava způsobů zavinění zde doporučovaná a naší osnovou přijatá poskytuje zákonodárci a tím ovšem také soudci ostře vyhraněné formy viny v počtu, proti dnešnímu právnímu stavu, jak jsme viděli, nikoli zvětšeném, nýbrž ve skutečnosti omezeném. Postačí-li, aby při úpravě zákonných podstat skutkových vrcholný účel, k němuž jest pracovati, t. j. dostatečná ochrana právních zájmů byla uvedena v soulad s otázkou subjektivního zavinění, bude to nejlepším důkazem pro správnost takové úpravy. Že tento důkaz může býti podán teprve ve zvláštní části trestního zákona, budiž otevřeně přiznáno.

Některé sporné otázky peněžní theorie.

(Závěrečná odpověď univ. prof. Dr. Vilibaldu Mildschuhovi.)

Karel Engliš.

V Národohospodářském Obzoru roč. XXIV., č. 3. podrobil prof. Dr. Mildschuh mou knihu »Peníze« kritice. V témže ročníku č. 5. jsem mu odpověděl. Velmi jsem si rozezlil profesora M. tím, že jsem si dovolil říci, že mé knize úplně neporozuměl. Profesor M. se velmi rozzlobil, poněvadž jest přece též — jak praví — habilitován z národního hospodářství. Přirovnává mne biblicky v replice v č. 7. a 8. téhož ročníku k člověku, jenž se zlobí na zrcadlo ukazující mu křivou tvář; k hříšníku, který se nejen bludu přidrží, ale i v poznaném bludu setrvá atd. Na tuto repliku jsem mu slíbil odpověď v tomto časopise. Od té doby uplynuly dva roky, během kterých jsem se k této odpovědi pro veřejné záležitosti nedostal. Zatím jsme s koll. Weyrem vydali ve své sbírce knihu Mildschuhovu o kupní síle peněz. Z ní je patrné, že mé odpovědi jest stále stejně třeba a že ta dvě léta uplynula marně. Spor se točil hlavně kolem několika otázek peněžní theorie, které v tomto článku rozebereme.

Pro přehlednost otiskuji u jednotlivých otázek napřed svou odpověď prof. M-ovi na jeho kritiku: z této odpovědi jest též zřejmý obsah původní kritiky prof. M. vztahující se na jednotlivé otázky. Neotiskuji původní kritiky proto, poněvadž není dle otázek ještě rozčleněna a konečně je v Národohospodářském Obzoru pro případ potřeby veřejně přístupná. Hned za tím otiskuji repliku prof. M. zase rozložencu dle těchto otázek. Pak následuje má závěrečná odpověď. Tyto skupiny jsou důsledně u všech otázek označovány A, B, C.

I. Definice peněžní jednotky.

A. Má odpověď na kritiku prof. M.

M. neshledává správnou mou definici peněžní jednotky. »Peněžní jednotka«, praví M., je koruna, marka, frank, rubl, je to nominální jednotka (Knappova »Wertheinheit«), která zůstává i tehdy, když stát přejde na př. od zlaté měny k papírové. Te, co definuje Engliš (»ono množství abstraktní upotřebitelnosti, jež se koupí za měnovou jednot-